

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 22. januarja 1897.

Politiški oddelek.

Celjsko vprašanje in ustava.

Nemški liberalci se kaj radi bahajo s tem, da so varuhi avstrijske ustave. Kdor bi ne poznal razmer, bi zares mislil, da imamo za vse ustavne svobodščine zahvaliti liberalne Nemce in da le ti najboljše stražijo, da razni nadzadnjaški življi ne proglase zopet absolutizma. V resnici je pa stvar precej drugačna. Nemški liberalci gotovo niso bili boljši zagovorniki ustavnih svobodščin, nego so konservativci, ako niso bili morda še slabiši. Kako lepo govori ustava glede društvene, zborovalne in tiskovne svobode. Če pa primerjamo tem določbam društveni in tiskovni zakon, pa vidimo, kako ju prešinja ves drugačni duh. Rodila sta se pa oba ta dva [zakona] pod vlado nemškega liberalizma, prvi je izdan pod Schmerlingovim centralizmom, drugi pa, ko so bili po Belcredijevi dobi liberalci zopet prišli do veljave. Liberalci so pozneje tudi še toliko časa vladali, da bi bili ta dva zakona lahko preustrojili po novodobnih zahtevah. Tega niso storili, ker sta jim ta dva nazadnjaška zakona jako ugajala. Tudi konfiskacije niso nikdar tako cvetele, kakor pod liberalnimi vladami. Pri volitvah se je pritiskalo, da lahko rečemo, da nobene volitve tedaj niso izražale pravega mnenja naroda. Ko je šlo za razširjenje volilne pravice, so se liberalni Nemci vedno ustavljali, dasi ustava tako rekoč določa, da ima slednji polnoletni državlján volilno pravico in je samo državnozbornski volilni red bil izključil večino državljanov od volitve. Konservativna večina je bila proti volji nemških liberalcev razširila volilno pravico na petakarje in tudi zadnje razširjenje volilne pravice se ni izvršilo prav po volji levičarjev. Glasovali so pač za Badenijevo volilno reformo, a le za to, ker so se bali, da sicer pride kaka radikalnejša.

Časniški kolek in prepoved kolportaže sta tudi v liberalcih bila našla dobre zagovornike. Posebno sta dr. Herbst in dr. Wasser v tem oziru pridobila take za-

sluge, da jih ne bode smel pozabiti, kdor bode pisal zgodovino avstrijskega parlamentarnega delovanja.

Ustava zagotavlja popolno narodno enakopravnost. In ta določba je pa našla vedno najhujši upor pri liberalnih prijateljih ustave. Ostala je v mnogem oziru do dandanes samo na papirju. Iz povedanega je pač vidno, kakšni prijatelji in varuhi ustave so nemški liberalci. Ko je nedavno finančni minister trdil, da vlada sme časniški kolek tudi dalje pobirati, ko bi ga tudi odklonil državni zbor, se mej liberalci ni nikdo našel, ki bi bil temu oporekal, temveč pogumno so ministru časniški kolek tudi za tekoče leto dovolili, da si so poprej stavili neki predlog, da se odpravi. Samo v enem slučaju so nemški liberalci jako občutni za ustavo in pravico parlamenta. Če vlada celjske dvojezične gimnazije ne odpravi, zatrjujejo, da bi bilo to grozno kršenje ustave in parlamentarnih pravic. Seveda strogo parlamentarno bi to ne bilo, a pomisliti je pa, da sklep sam na sebi ni v smislu ustave. Po ustavi se morajo tudi za Slovence osnovati vse potrebne učilnice, a ta sklep pa nam odreka gimnazijo, s katero se je vsaj deloma hotelo Slovincem pripomoči do jedne ustavne pravice. S tem, da se Nemci upirajo celjski dvojezični gimnaziji, so le še pridejali mnogim njih prejšnjim dejstvom še jedno novo, ki dokazuje, da so največji nasprotniki ustavnih pravic. Popolnoma po krivici hočejo veljati za čuvaje ustavnih pravic. Ker je dr. Gauč neki v proračunskem odseku gospodske zbornice se izrekel, da se letos celjska dvojezična gimnazija še ohrani, so takoj sklenili ga zaradi tega interpelovati v zbornici poslancev. Čudno, da ne predlagajo, naj se ministerstvo kar zaradi tega rušenja ustave postavi na zatožno klop. Dosledno bi od njih pač bilo. Seveda toliko poguma nemški liberalci nimajo, ker bi sicer vlada utegnila z njimi popolnoma pomesti pri volitvah.

Nove volitve bodo liberalno stranko gotovo močno pomanjšale, ako je ne uničijo. Liberalni listi že zdihujejo, da so zaradi tega ustavne svobodščine v nevarnosti. Iz povedanega je pa jasno, da je baš v interesu ustave, da ta stranka popolnoma izgine. Ne vemo, kakšni močje

vse pridejo za njo, a bolje bodo gotovo spoštovali ustavo, kot so jo nemški liberalci, če tudi je morda ne bodo vedno na jeziku nosili. Samo v enem slučaju so se potegovali zares za ustavne pravice, a še takrat jako pristranski. Če se je kje kakemu židu kak las skrivil, so takoj se oglasili, da so po ustavi židje popolnoma enakopravni državljani. Če je pa bilo treba braniti pravice kristijanov proti židom, so pa tudi na to pozabili.

Mi mislimo, da so pač že redki ljudje, ki bi še verovali v liberalno ustavovernost. Zato pa liberalcem vse kričanje o tem, da je v nevarnosti ustava, ne bode nič pomagalo, kajti njim že nikdo več ne verjame. Vsi avstrijski narodi se bodo oddahnili, ko se otresejo nemško-liberalne more, ko jih je tlačila nad 30 let in zlasti ovirala vsak kulturni razvoj nenemških narodov v Avstriji. Od nove zbornice, ko v njej ne bode več ta stranka igrala take vloge, pričakujemo, da bode tudi za Slovane pravičnejša in pomore ustavi zares do veljave.

Politični pregled.

Državnozbornske volitve bodo do 20. dne marca že končane in dne 26. marca se snide že novi državni zbor. Kakor se vidi, se vladi jako mudi. To pa največ zaradi tega, da opozicijske stranke, zlasti v Galiciji, ne bodo imele časa za agitacijo. Volilno gibanje je v vseh deželah že precej živahno, najdelavnejši so seveda socialisti. Celo po Tirolskem so razvili svojo agitacijo. Na Primorskem se trudijo Italijani, da odtrgajo Slovincem mandat veleposestva, katerega je sedaj imel grof Alfonz Coronini, in zase pridobe peto kurijo. Poslednje se jim ne posreči, ako bodo Slovenci jedini, kar pa sedaj niso. Na Koroškem se nadejajo Slovenci, da pridobe jeden mandat v peti kuriji, kar pa ni povse gotovo, da bi se jim posrečilo. Na Dolenjem Avstrijskem se je sklenil kompromis mej krščanskimi socialisti in narodnimi Nemci proti liberalcem.

Okrožno sodišče v Trutnovu. — Celjska dvojezična gimnazija in pa okrožno sodišče v Trutnovu ste dve stvari, ki obračati veliko pozornost nase v avstrijski notranji politiki. Zadnje dni se je v državnem zboru zopet mnogo govorilo o okrožnem sodišču v Trutnovu. Pravosodni minister in grof Badeni sta se o tem pogajala z nemškimi in češkimi poslanci, v državnem zboru so pri proračunu pravosodnega ministerstva Čehi in Nemci izražali svoje nasprotujoče si želje. Pravosodni minister je pa naposled se izrekel, da se bode pri tem sodišču uradovalo v obeh deželnih jezikih. Na videz se je minister postavil na češko stališče. V resnici je pa to le lepa obljuba. Glavno je, kako bode okrožje novega sodišča sestavljeno. Če se Nemcem posreči, da dosežejo, da se v to okrožje združijo samo nemški okraj, bode z dvojezičnim uradovanjem težko kaj. Nemci je bodo že znali preprečiti. Sicer pa ima o tem še govoriti deželni zbor češki, v katerem pa imajo večino Čehi, ako se jim ne izneverijo veleposestniki. Nemci bodo naposled odjenjali, ko bi se drugače utegnila osnova tega sodišča še daleč zavleči, za kar bi pa jim Trutnovčanje ne bili hvaležni.

Moravsko. — Moravski Nemci so bili že v velikih skrbih, kajti sedanji deželni glavar grof Vetter je menda na željo vlade hotel nekega Čeha imenovati sebi za namestnika v deželnem odboru. Seveda potem bi Čehi imeli nekaj več vpliva na deželno upravo, nego ga imajo sedaj. Naposled so se dogovorili, da bode deželnega glavarja v deželnem odboru namešcal Nemec dr. Promber, zato pa deželni odbor odpošlje

v deželni šolski svet jednega Čeha in jednega Nemca. Dosedaj je vselej deželni odbor odposlal v deželni šolski svet dva Nemca, dasi je velika večina moravskega prebivalstva slovanska. Čehi pa sedaj tudi zahtevajo, da se upelje dvojezično uradovanje v deželnem odboru. Dosedaj je bilo samo nemško. Temu se pa menda Nemci nekoliko upirajo.

Hrvaški sabor. — Opozicija je stavila v hrvaškem saboru več važnih prodlogov, kako naj se izboljša stanje prebivalstvu v hrvaškem Primorju, omeji izseljevanje, varujejo hrvaške pravice na Reki in prepreči madjarizacija po madjarskih šolah. Zahtevajo mej drugim nekaj železnic, osnovo jednega novega pristanišča, jedno strokovno obrtno šolo, ljudske šole na Reki itd. Stvari so prav lepe in tudi temu ni ugovarjati, da bi deželni zbor v vsem ne imel važne besede, če tudi ne spadajo vse v področje hrvaške vlade. Zdi se pa nam vendar neumestno, da so se ti predlogi stavili tako rekoč na koncu postavodavne dobe, ko se take velike stvari gotovo doseči ne dajo. Taka stvar se more predlagati v začetku poslovne dobe in potem večkrat podrezati. Vlada in nje pristaši se potem ne morejo izgovarjati, da za stvar ni časa. Da se je stvar pravočasno sprožila, bi se morda tudi bilo dalo nekaj doseči, ker vladna stranka bi se ne bila upala vsem nasprotovati. Seveda o tistih stvareh, za katere je treba pritrditve ogerske vlade, ni dosti upanja na kak uspeh, ker se sedanja vlada in nje pristaši ne upajo odločno nastopiti proti Madjarom. Ko se je pa predlog stavil na koncu postavodajne dobe, si pa moramo misliti, da predlagateljem ni bilo toliko na stvari sami, kakor na tem, da se stvar porabi za volilno agitacijo. Opozicionalcem so dosedaj imeli trdno stališče v Primorju, a zadnji čas se pa ondu jim močno maje stališče vsled vplivanja ogerskih pomorskih oblastev. Zato se je pa opoziciji zdelo neobhodno potrebno postaviti celo vrsto predlogov v prid prebivalstvu v hrvaškem Primorju.

Rusija. — Veliko se je ugibalo po smrti Lobanova vnanjega ministra ruskega, kdo mu bo naslednik. Šiškin je bil takoj po tega smrti imenovan voditeljem ministerstva in prav trdilo se je, da bo postal tudi vnanji minister. To se ni zgodilo in ravno minole dni je bil imenovan upraviteljem vnanjega ruskega ministerstva neki grof Muravjev, ki bo brezdvomno v kratkem tudi potrjen za ministra. Da ni bil olbran za to mesto Šiškin, ali Nelidov, carigrajski veleposlanik, je pomenljivo. Vzroke razlagajo listi različno. Z jedne strani se poroča, da se je izvršilo imenovanje grofa Muraveja vsled vpliva carice vdove, ki hoče Rusiji ohraniti smer politike svojega pokojnega soproga carja Aleksandra III. in katere politike vnet privrženec je ravno Muravjev. Nasprotno se pa tudi trdi, da je car zato poklical čisto novega moža na krmilo zunanjega ministerstva, da ga bo mogel po svoje sukati. Naj bo pa že to ali ono istinito, res pa more biti, o čemer se dosledno poroča, da je grof Muravjev, sovražnik Nemčije, velik prijatelj Francije in dober Slovan. To oboje pomeni pa za sedanji položaj Rusije vse. Rusija bo torej tirala dalje Franciji prijateljsko, a za Evropo sploh mirovno politiko.

Cerkveni prepiri na Balkanu. — Znano je, da je turška vlada imenovala Grka Ambrozija za metropolita v Skopljah. Ker po večini spadajo Srbi pod to škofijo, uprli so se odločno temu imenovanju in zahtevajo kakega svojca za škofa. Primerili so se celo izgredi in Ambrozij je moral božične praznike bežati iz cerkve, sicer bi ga bili razjarjeni Srbi s kamenjem pobili. Da se izogne nadaljnim nemirom so zaprli za nekaj časa cerkev. Turška vlada se obotavlja ustreči želji Srbov, posebno ker so Bolgari za Ambrozija. Pripomniti se pa mora, da je vseh Bolgarov le neznatno število v tej škofiji. Sedaj se je nova srbska vlada odločno potegnila pri turški vladi in carigrajskem patrijarhatu za Srbe in zoper Ambrozija. Če se ne ugodi Srbom, proglasi Srbija samostojnost srbske cerkve v Stari Srbiji in Makedoniji in novim